

Potreba razvoja sposobnosti provedbe operacija u planinama u Oružanim snagama Republike Hrvatske – razmatranja

Rafael Šubat, Stipo Semren

Sažetak

Sigurnost je obveza države prema njenim državljanima, a dio je sigurnosti obrana za koju svoje sposobnosti razvijaju i unaprjeđuju Oružane snage. Zamjetni porast popularnosti planinskog ratovanja otkriva potencijalni nedostatak sposobnosti Oružanih snaga Republike Hrvatske koje se odnose na operacije u planinskim područjima. Iako je geografskom analizom prikazano da je udio planinskog područja u ukupnom području Republike Hrvatske 21 %, što je ne čini planinskom državom, zbog daljnjih strateških implikacija i recentnih događaja u regiji te iskustva Domovinskog rata, navedena je sposobnost možda i potrebnija nego nekim državama s nominalno većim postotkom planinskog područja. Za rješavanje definiranog problema predlažu se tri mogućnosti: otvaranje škole planinskog ratovanja, ustroj bojne lakog pješništva i ustroj bojne planinskog pješništva te se prikazuju mogući rezultati. Na kraju je jasno da bi ovakav potez dao veliku važnost Oružanim snagama Republike Hrvatske kao modernoj, prilagodljivoj i profesionalnoj organizaciji spremnoj za djelovanje i u kontekstu vlastite države i u regionalnom te međunarodnom kontekstu.

Ključne riječi

planinsko područje, sposobnost, operacije u planinskim područjima, planinsko ratovanje, planinsko pješništvo.

1 Članak je primljen u Uredništvo 27. ožujka 2021. i prihvaćen za objavu 9. prosinca 2021.

Uvod

Sigurnost je ključna obveza države prema državljanima, a kao koncept ona u sebi sadrži i obranu. U okviru Republike Hrvatske² obrana se definira kao državna funkcija kojom se osigurava suverenitet, neovisnost i teritorijalna cjelovitost. Pritom su Oružane snage RH³ snage organizirane za obranu RH i saveznika vojnim sredstvima, ali i za druge oblike uporabe i korištenja u skladu sa zakonom i međunarodnim pravom (Zakon o obrani. 2019.).

Strategija nacionalne sigurnosti (2017) navodi tri misije OSRH-a:

1. obranu teritorijalne cjelovitosti, suvereniteta i neovisnosti RH te obranu saveznika
2. doprinos međunarodnoj sigurnosti
3. potporu civilnim institucijama.

Za navedene misije OSRH razvija i održava određene sposobnosti propisane strateškim dokumentima⁴. Razvoj i održavanje potrebnih i aktualnih sposobnosti za odgovor na trenutne i buduće situacije vječni su izazov za svaku organizaciju, pa tako i za OSRH.

U današnjem kontekstu uočljiv je trend povratka aktualnosti planinskog ratovanja, koje je potaknuto nedavnim iskustvom mirovne misije u Islamskoj Republici Afganistanu. To potvrđuje i dodatno naglašava osnivanje NATO centra izvrsnosti za planinsko ratovanje⁵ te pokretanje programa *Mountain Training Initiative*⁶. To je program obuke planinskog ratovanja Europske

2 U daljnjem tekstu RH.

3 U daljnjem tekstu OSRH.

4 Strategija obrane RH, Vojna strategija RH, Strateški pregled obrane, Dugoročni plan razvoja OSRH-a (u daljnjem tekstu DPR) te Plan obrane RH, koji se nadovezuju na Strategiju nacionalne sigurnosti.

5 *NATO Mountain Warfare Centre of Excellence*, više dostupno na: <https://www.mwcoe.org/nato-mountain-warfare-centre-of-excellence/mission-and-vision/> (pristupljeno: 17. prosinca 2021.).

6 Više dostupno na: <https://www.mti.bmlvs.gv.at/index.php> (pristupljeno: 17. prosinca 2021.). Riječ je o dijelu šireg programa Pooling and Sharing. Države, u ovom slučaju ponajprije Republika Austrija, nude svoje kapacitete za obuku u planinskim uvjetima drugim državama.

unije u kojem je nositeljica razvoja sposobnosti Republika Austrija. Unutar tog programa RH sudjeluje kao ravnopravna članica, dok u NATO centru izvrsnosti ima status države sponzora. Planinska područja zbog svojih obilježja imaju veliku važnost u asimetričnim sukobima, a s obzirom na udio planinskih područja u ukupnoj zemljinoj površini od 35 % (Safer, 2014), sukobi u planinskim područjima izgledni su i u budućnosti. Usto, ponovnim vraćanjem u fokus simetričnog sukoba⁷ i ponovnom izgradnjom sposobnosti za njega, potrebno je istaknuti kako se 85 % kopnenih granica država nalazi u planinskim područjima (Safer, 2014), što konvencionalni sukob u planinskim područjima čini gotovo neizbježnim.

U državama iz okruženja RH, sposobnost provođenja operacija u planinskim područjima vrlo je razvijena. Republika Slovenija ima ustrojenu postrojbu planinskog pješastva od 1992. godine, dok su postrojbe planinskog pješastva Republike Italije, praćene francuskim, austrijskim, švicarskim i njemačkim, jedne od najstarijih na svijetu. Te postrojbe danas nastavljaju dugu europsku tradiciju postrojbi planinskog pješastva, a kada se uzme u obzir geografija navedenih zemalja, nimalo ne čudi njihovo osnivanje i održavanje. U 2020. godini na iskorak prema osnivanju planinske postrojbe odlučila se i Republika Srbija, koja je odlučila ustrojiti bojnu brdsko-planinskog pješastva u Priboju.

Ideja je ovoga rada prikazati kako je u OSRH-u, iako planinsko područje RH nije veličinom i visinom ravno alpskom području spomenutih država, sposobnost za operacije u planinskim područjima možda i potrebija nego bilo kojoj od spomenutih država. To je uvjetovano strateškim karakteristikama planinskog područja RH, nedavnim iskustvima Domovinskog rata te aktualnim nestabilnostima u regiji Balkana, što se nastoji prikazati u prvom dijelu rada. U nastavku rada opisuju se moguća rješenja za razvoj sposobnosti operacija u planinskim područjima te njihovi potencijalni rezultati. Naravno, iako je za izbor optimalnog rješenja potrebna detaljna studija, cilj je ovoga rada prikazati mogućnosti i potaknuti raspravu.

7 Sukob među snagama jednakih ili približno jednakih sposobnosti (engl. peer i near-peer).

Značajke planinskog područja RH

RH je pretežno nizinska zemlja, čijih 79,03 % teritorija čine područja nadmorskih visina manjih od 500 m nadmorske visine. Prema modelu izrađenom u kabinetu GIS-a HVU-a na temelju SRTM⁸ satelitskih podataka (*Consortium for Spatial Information*, 2019), dobiveni su sljedeći rezultati prikazani u Tablici 1.

Tablica 1. Prostor RH po visinama (GIS HVU, 2019)⁹

Visinska zona (u m n. v.)	Površina (u km ²)	Udio (u %)
0 - 200	30 015,46	53,22
200 - 500	14 560,26	25,82
500 - 1000	9635,12	17,09
1000 - 1500	2101,68	3,73
1500 - 2000	81,28	0,14
Ukupno	56 393,80	100,00

Hrvatski planinarski savez (2021) planine ili gore definira, u geografskom smislu, kao uzdignute dijelove zemljine kore više od 500 m¹⁰. Sukladno tome, površina planinskog područja RH je 11 818,12 km², što čini 20,96 % teritorija RH. Navedeni postotak sastoji se od gora, sredogorja, visoravni i planinskih cjelina, od kojih se ističu Velebit i Dinara. Planinsko područje RH dio je planinskog lanca Dinarida, koji se protežu od slovenskih Alpi, preko teritorija RH i Bosne i Hercegovine¹¹ i dalje do Republike Albanije. O reljefu prostora RH svjedoči prikaz energije reljefa na Slici 1¹².

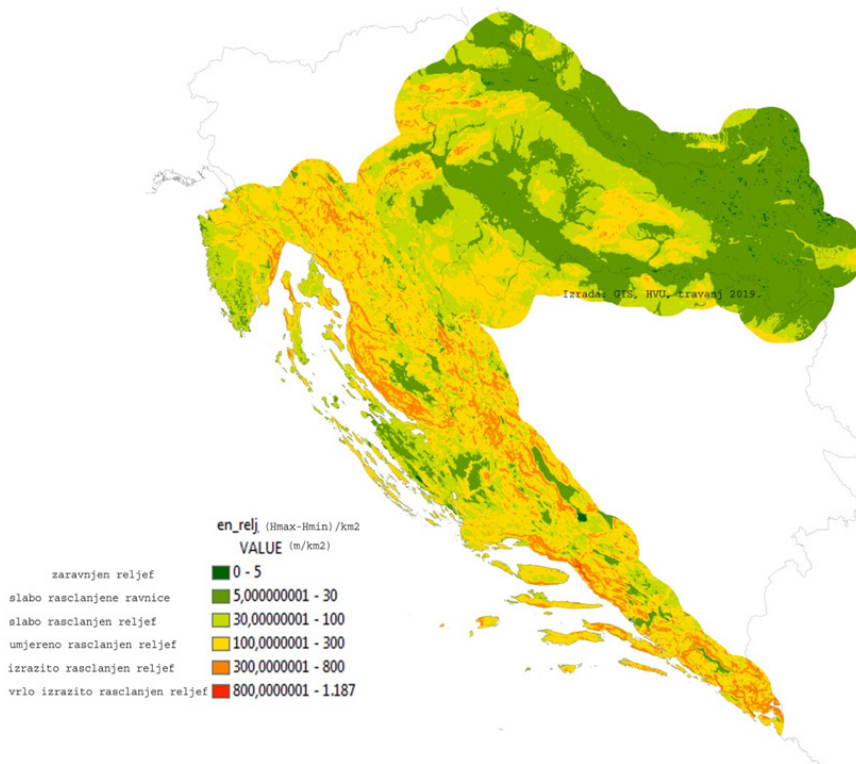
8 Dostupno na: <http://srtm.csi.cgiar.org/srtmdata/> (pristupljeno: 17. prosinca 2021.).

9 Pouzdanost modela moguće je potvrditi uvidom u podatke dostupne u statističkom ljetopisu DZS-a iz 2018. godine dostupnom na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2018/sljh2018.pdf (pristupljeno: 17. prosinca 2021.). Maksimalna razlika među podatcima je 0,2 %, a u zbrojevima postotaka planinskog i nizinskog dijela podatci se razlikuju za 0,01 %.

10 Primjenjujući tu definiciju na podatke iz Tablice 1, odnosno sa Slike 1, površina planinskog područja zbroj je posljednje tri kategorije.

11 U daljnjem tekstu BiH.

12 Energija reljefa ili vertikalna raščlanjenost reljefa prikaz je vertikalne razlike u metrima

Slika 1. Energija reljefa Hrvatske (GIS HVU, 2019)

Iako planinsko područje RH ne zauzima najveći dio RH, njegova je važnost u njegovom položaju. „Hrvatski prag” razmjerno je usko i nisko područje Dinarida najpovoljnije za prelazak, što šire gledano znači da je „hrvatski prag” najlakša poveznica država srednje Europe s Jadranskim morem. Zbog toga svi prometni pravci koji povezuju Istru, primorsku Hrvatsku i Dalmaciju sa središnjom Hrvatskom prolaze kroz navedeni planinski prostor RH. Kontrola tog područja znači efektivno presijecanje RH na dva dijela.

između najviše i najniže visine na jedinici površine od 1 km². Općenito, nizinski prostori imaju nisku, dok planinski prostori imaju visoku ili izrazito visoku energiju reljefa. Energija reljefa zornije prikazuje teren jer u slučaju prikaza po visinskim zonama, kakva je Slika 1, određeni teren može pripadati u određenu visinsku zonu, međutim ne može se razaznati je li riječ o visoravni ili o npr. planinskim vrhovima, dok energija reljefa to prikazuje, što u vojnom smislu ima veliku važnost.

Najduža je granica RH s BiH i iznosi 1011 km (DZS, 2018), a moguće ju je podijeliti na dva dijela. Sjeverni dio prostire se od graničnog prijelaza Maljevac do Račinovaca na tromeđi RH, BiH i Republike Srbije, a južni polazi od istog graničnog prijelaza Maljevac do Prevlake. Cijela duljina južnog dijela granice s BiH nalazi se na planinskom prostoru, a Maljevac je ishodište najužeg dijela RH, gdje iznos zračne udaljenosti od granice s Republikom Slovenijom do granice s BiH iznosi 47 km.

Zbog jedinstvenog međupoložaja RH i BiH, BiH je strateški interes RH. Dominantan su oblik reljefa BiH planine i doline, s medijanom visine 500 m (*Central Intelligence Agency*, 2021)¹³. Planinski prostor BiH čini prirodnu cjelinu s planinskim prostorom RH pa ih nije moguće razmatrati odvojeno, što potvrđuju i iskustva iz Domovinskog rata. Obilježja su teritorija RH da ima malu stratešku dubinu za provedbu operacija pa se dio oslobodilačkih operacija uz teritorij RH vodio i na teritoriju BiH¹⁴.

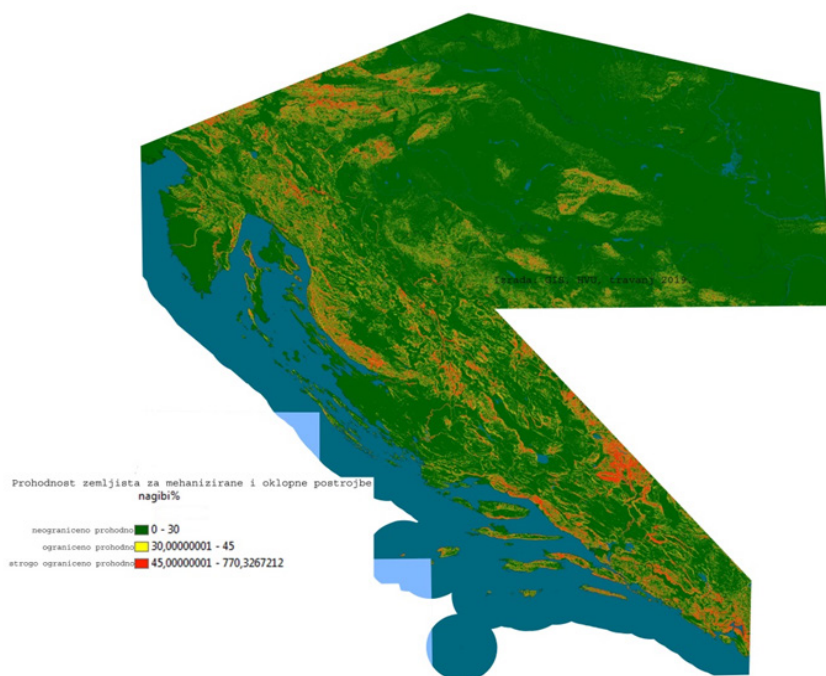
Usporedno s tim, tijekom cijeloga Domovinskog rata vodila su se borbena djelovanja na planinskom području RH. Postrojbe bez adekvatne opreme i s upitnom razinom obuke opstajale su i borile se u surovim vremenskim i terenskim uvjetima,¹⁵ pri čemu se najviše ističu borbena djelovanja na Velebitu i Dinari. Važna su djelovanja u planinskim područjima zabilježena i tijekom operacija deblokade Dubrovnika. Treba istaknuti fenomen osnivanja Planinske satnije Velebit i Gorskog Zdruga, kao jedinih postrojbi u Domovinskom ratu sastavljenih isključivo od pripadnika iskusnih u alpinizmu i speleologiji pa ih se time može u određenoj mjeri smatrati jedinim specijaliziranim planinskim postrojbama u Domovinskom ratu (Berljak,

13 Dostupno na: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/bosnia-and-herzegovina/> (pristupljeno: 17. prosinca 2021.).

14 Operacije *Zima 94, Skok 1, Skok 2, Ljeto 95, Oluja, Maestral* i *Južni potez*, detaljniji pregled u Dubravica, B., Rakić, R. 2009. *Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu 1991-1995*. HVU. Zagreb te Marijan, D. 2016. *Domovinski rat*. Despot infinitus. Zagreb.

15 Detaljniji pregled što znači planinska obuka, kao i detaljniji pregled djelovanja u planinskim područjima te uvjeta za vrijeme Domovinskog rata dostupan u Šubat, R., Semren, S. 2020. Planinsko ratovanje: Pojam, povijesni pregled, definicija i terminologija. *Strategos*. Vol 4. No. 2., a pregled uvjeta ratovanja na Velebitu vidi u: Surovost Velebita – sjećanja sudionika. 2018. *Hrvatski vojnik*. Br. 543. str. 14–16. Dostupno na: <https://hrvatski-vojnik.hr/prelistaj-online/casopis/18078/> (pristupljeno: 17. prosinca 2021.).

1996). Navedene su postrojbe bile dragovoljno formirane od pripadnika hrvatskog planinarskog saveza s pravom se vodeći premisom kako će se zbog obilježja prostora RH veliki broj bitaka u Domovinskom ratu voditi u planinama¹⁶. Ta premisa i danas ima jednaku težinu, ali je upitno koliko je OSRH prati, a zanemarivanje specifičnosti planinskog područja očituje se u nedostatku postrojbe koja se na tome prostoru može boriti.

Slika 2. Prohodnost zemljišta za mehanizirane postrojbe (GIS HVU, 2019)

Prema definiranoj razini ambicije, snage hrvatske kopnene vojske u operacijama trebaju biti sposobne na vrijeme prepoznati prijetnju i provesti pravodobne pripreme, vlastitim snagama usporiti i zaustaviti snage agresora iz minimalno dva geografski odvojena pravca djelovanja, osigurati pravodobno narastanje vlastitih snaga te istodobno prihvatiti, uvesti i

¹⁶ Usto, treba spomenuti da konkretna iskustva iz tih sukoba nikada nisu institucionalizirana kroz sustav naučenih lekcija.

angažirati savezničke snage i imati sposobnost za zajednička djelovanja (Strateški pregled obrane, 2018)¹⁷.

Osnova za spomenute operacije postavljena je na dvije gardijske brigade, jednu oklopno-mehaniziranu i jednu mehaniziranu. Ukupni je sastav navedene dvije brigade osam bojni, od čega dvije tenkovske, dvije oklopno-mehanizirane, tri mehanizirane te jedna motorizirana.

Na slici je jasno vidljivo kako će kretanje oklopnim vozilima¹⁸ u planinskim područjima biti nemoguće ili ograničeno na kretanje isključivo cestovnim pravcima. Mehanizirano se pješništvo doktrinarno u borbenim djelovanjima oslanja na potporu koju im pri manevru pružaju izravne vatre sa spomenutih vozila (ATP 3-21.11, 2020),¹⁹ čije je kretanje na ovakvom području ograničeno, a za drukčije djelovanje te snage nisu ni obučene ni opremljene. Stoga se javlja zazor da OSRH nema sposobnost obrane jednog dijela teritorija RH.

Naravno, s obzirom na uspjehe postignute u spomenutim operacijama u Domovinskom ratu, a kada RH nije imala ni jednu postrojbu planinskog pješništva, već samo mali dio planinske obuke o kojem su podatci vrlo šturi, moguće je konstatirati da sukladno tome OSRH tu sposobnost niti ne treba razvijati. Takav pristup rješavanja utvrđenog problema sposobnosti koja nedostaje nije konkretan pristup razvoju sustava zaduženog za jednu od ključnih državnih funkcija, obranu. Danas, s tridesetogodišnjim odmakom potrebno je razborito sagledati okolnosti onakvima kakve su tada bile, kada je RH bila stavljena u vrlo nepovoljan položaj i kada je bila prisiljena poduzimati privremena rješenja, „krpanja“, koja su za posljedicu mogla imati goleme ljudske žrtve²⁰.

17 U daljnjem tekstu SPO.

18 BOV Patria, BVP M-80 i MRAP.

19 Treba napomenuti da OSRH nema valjanog usvojenog doktrinarnog dokumenta, koji propisuje kako se mehanizirano pješništvo bori, osim radne verzije DPK-30-11.2 Mehanizirani vod BOV Patria iz 2017. godine, koji još nije usvojen.

20 Kao jedan od primjera ističu se borbena djelovanja na strateški važnom prijevoju Ljubovo na cestovnom pravcu Gospić – Korenica prvog dana operacije *Oluja*. Zbog konfiguracije terena, klisura, gudura i kamenih gromada koje su još dodatno bile utvrđene rovovima, bunkerima i minskim poljima, srpski su pobunjenici vjerovali da su položaji na Ljubovu neosvojivi. Iako su ga hrvatske snage uspjele osvojiti u operaciji *Oluja*, taj pothvat izveden na planinskom

Danas OSRH mora imati konkretna rješenja za aktualne probleme vrijedna ozbiljnog sustava.

Već je spomenuto da se u okruženju RH nalaze neke od zemalja s najdužom tradicijom postrojbi planinskog pješastva, što je poduprto geografijom njihovog zemljišta. Međutim, u današnjim međunarodnim uvjetima zbog europskih integracija vjerojatnost sukoba u njihovim je alpskim područjima vrlo mala, što ipak ne dovodi do gašenja tih postrojbi i uništavanja njihove vrijedne tradicije, već se opseg njihovog djelovanja dodatno širi²¹. Međutim, RH kao dio nestabilnog političkog područja, država koja po geografiji nije planinska i koja nema specijaliziranu planinsku postrojbu, za njom danas ima puno veću potrebu. To je rezultat međupoložaja BiH i RH, gdje se planinski prostor BiH nastavlja na planinski prostor RH i otvara put na strateški osjetljivo područje RH nad kojim dominacija omogućuje presijecanje RH na dva dijela, što se već i događalo za vrijeme Domovinskog rata. Isto tako, mala strateška dubina područja za provedbu operacija već je jednom primorala OSRH na operacije u pretežito planinskom području BiH. Upravo su to razlozi zašto je unutar OSRH-a potrebno razviti sposobnost provedbe operacija u planinskim područjima i zašto je za OSRH ta sposobnost danas važnija nego za neke druge države, koje imaju puno veću tradiciju postrojbi planinskog pješastva. Gledajući i na nedavne događaje na Kosovu, koje je dominantno planinsko područje, a i uzimajući u obzir osnivanje bojne brdsko-planinskog pješastva unutar Oružanih snaga Republike Srbije, postrojba planinskog pješastva davala bi veliki doprinos sigurnosti regije.

području rezultirao je velikim žrtvama, o čemu je danas dostupno vrlo malo informacija, koje se svode na različite novinske članke. Velike su nesuglasice oko broja poginulih pa broj varira od 65 do 72 pripadnika samo za taj sukob, dok Marijan (2016) navodi kako su gubitci za cijelo Zborno područje Gospić u Oluji bili 68 poginulih pripadnika i 298 ranjenih. U svakom slučaju, Bitka za Ljubovo nikada nije analizirana niti su iz nje izvučene ikakve naučene lekcije.

21 Ovo se najviše odnosi na uporabu kakva bi unutar RH označivala doprinos međunarodnoj sigurnosti i potporu civilnim institucijama.

Razvoj sposobnosti operacija u planinskim područjima

Ažuriranje strateške dokumentacije

Hernaus (2009) konstatira kako će organizacije, kao što je u ovom slučaju OSRH, biti uspješne u onoj mjeri (ili samo u onoj mjeri) u kojoj im to omogućuje njihov organizacijski dizajn. Organizacijski dizajn moguće je razmatrati kao stanje ili kao proces. U procesnom smislu organizacijski se dizajn definira kao usklađivanje organizacijske strukture, upravljačkih i poslovnih procesa, informacijskih sustava, sustava nagrađivanja zaposlenika i ostalih organizacijskih elemenata s odabranom strategijom (Kates i Galbraith, 2007). Iz toga proizlazi kako je organizacijski dizajn kao stanje rezultat definiranog procesa. Razmatrajući definicije, moguće je razabrati dva ključna pojma koje organizacijski dizajn podrazumijeva, a to su organizacijski elementi i strategija, pri čemu su organizacijski elementi sadašnjost koju je potrebno oblikovati prema strategiji, dok je strategija ciljana budućnost.

Kada je riječ o obrani, ciljano buduće stanje opisuju dokumenti koje zakon o obrani definira kao temeljne dokumente na području obrane²² (Zakon o obrani, 2018). Temeljni je problem, međutim, ono što je navedeno u SPO-u iz 2018. godine. On prepoznaje važne društvene, gospodarske, strateške i sigurnosne promjene, koje su se dogodile u razdoblju od donošenja prethodnog SPO-a iz 2013. godine (Strateški pregled obrane, NN br. 101/13) i ističe potrebu za revizijom ili izradom novog DPR-a²³. Učestalost promjena suvremenog okruženja za sobom povlači i potrebu konstantne izgradnje novih, kao i unaprjeđenja već postojećih sposobnosti. Strateški dokumenti, kako bi podržali i olakšali razvoj novih ili unaprijeđenih sposobnosti, moraju biti podvrgnuti redovitoj aktualizaciji²⁴. Stoga, ako je riječ o razvoju

22 To su Strategija obrane RH, Vojna strategija RH, Strateški pregled obrane, Dugoročni plan razvoja OSRH-a (u daljnjem tekstu DPR) te Plan obrane RH. Ti su dokumenti temelj za razvoj obrambenih sposobnosti te moraju biti međusobno usklađeni i redovito ažurirani.

23 Istim je dokumentom Vlada obvezala Ministarstvo obrane RH na izradu novog DPR-a do prosinca 2018. godine, što u trenutku pisanja ovoga rada još nije ostvareno.

24 Posljednja Strategija obrane donesena je 2002., a Vojna strategija 2003. godine. Od tada

sposobnosti provedbe operacija u planinskim područjima, ali i razvoju drugih grana unutar OSRH-a, ne bi bilo na odmet održavati i ažurnu stratešku dokumentaciju koja će pratiti stvarnu situaciju te trasirati daljnji napredak i dati mjerljive kriterije za procjenu uspjeha.

Potencijalna rješenja i rezultati

NATO ATrainP6 (2018) definira operacije u planinskim područjima kao uporabu snaga na planinskom terenu s velikim visinskim razlikama, specifičnim meteorološkim utjecajima i slabom ili nepostojećom infrastrukturom. U vezi s tim, a kao dio mogućeg spektra operacija u planinskim područjima, Clarke (2012) definira planinsko ratovanje kao združenu uporabu funkcija vatre i manevra postrojbe radi taktičkih akcija na planinskom terenu ili na visokim nadmorskim visinama. Navedene definicije navode i temeljne specifičnosti provedbe operacija u planinama, kao što su velike visinske razlike, teški meteorološki i klimatski uvjeti, surovi teren koji onemogućuje manevar i uporabu vatri te nepostojeća infrastruktura, što od oružanih snaga zahtijeva razvoj adekvatne sposobnosti.²⁵ U ovom slučaju riječ je o sposobnosti provedbe operacija u planinskim područjima.²⁶ Nositelj je te sposobnosti najčešće postrojba planinskog pješastva. Planinsko pješastvo je pješastvo posebno organizirano, obučeno i opremljeno za operacije u planinama (Šubat i Semren, 2020).

pa do 2021. godine dogodile su se brojne promjene, a neke su od njih sudjelovanje OSRH-a u operaciji potpore miru u Islamskoj Republici Afganistan od veljače 2003. do 2020. godine, članstvo RH u NATO paktu od 2009. godine te posebno za ovu temu, osnivanje NATO centra izvrsnosti planinskog ratovanja 2015. godine u kojem RH sudjeluje kao „nacija sponzor“.

25 Operacije u planinama dio su operacija u specifičnim okruženjima. Iako pripadaju kopnenim operacijama, izdvojene su zbog svojih obilježja. Za detaljniju distinkciju i definiciju te pregled specifičnosti, vidi: Šubat, R., Semren, S. 2020. Planinsko ratovanje: Pojam, povijesni pregled, definicija i terminologija. *Strategos*. Vol 4. No. 2.

26 S obzirom na konstatiranu izglednost odvijanja konvencionalnog sukoba, a tako i protupobunjeničke borbe te operacija stabilnosti, prigodnije je govoriti o razvoju sposobnosti provedbe operacija u planinskim područjima nego o samom planinskom ratovanju jer se tim izrazom obuhvaća širi spektar operacija.

Unutar OSRH-a sposobnost provedbe operacija u planinskim područjima postoji samo u okvirima specijalnih operacija, koje provodi Zapovjedništvo specijalnih snaga.²⁷ Međutim, specijalne se operacije doktrinarno razlikuju od konvencionalnog ratovanja. Isto tako, sposobnost kretanja na planinskim područjima u određenoj mjeri postoji i u izvidničkim postrojbama. Nasuprot tome, napadne i obrambene operacije u planinskom području doktrinarno su zadaće planinskog pješaštva, koje je uvježbano i opremljeno za njih, a operacije takve prirode odvijale su se i tijekom cijelog Domovinskog rata na planinskom području RH i BiH.

OSRH-u se za unaprjeđenje ili razvoj te sposobnosti nudi nekoliko mogućnosti. Kao jedno od mogućih rješenja nameće se osnivanje obučnog centra ili škole za operacije u planinskim područjima. Odabrane postojeće bojne prolazile bi obuku i dodatno se osposobljavale za operacije u planinskim područjima. Obuka se može provoditi i uz ispomoć ili preko NATO centra izvrsnosti i njegovih mobilnih instruktorskih timova, što je vjerojatno najisplativija inačica razvoja sposobnosti. Ipak, ovakvo rješenje, koje se na prvu možda čini najjeftinijim, znatno je trošenje resursa na osnivanje škola koje već postoje. Isto tako, učinkovitost postrojbi koje su uz svoju temeljnu namjenu i opremu dodatno obučene za operacije na planinskim područjima, vrlo je upitna zbog ranije spomenutih specifičnosti.

Moguće je rješenje i preustroj jedne postojeće bojne u bojnu lakog pješaštva, čija bi jedna od sposobnosti bila i provedba operacija u planinskim područjima. Bojna²⁸ je danas temeljna taktička postrojba s vlastitim stožerom, sposobna za samostalno djelovanje u planiranju i provedbi operacija, ali i logističkoj potpori. Zbog toga ustrojavanje postrojbe manje od bojne ne bi bilo optimalno. Navedena bi bojna bila opremljena lako oklopljenim²⁹ prijevoznim sredstvima te bi mogla biti osposobljena i za

27 U daljnjem tekstu ZSS.

28 Okvirna jačina bojne je 500 pripadnika. Bojna ima svoj stožer i sve elemente potrebne za samostalno djelovanje, a samostalnost u operacijama u planinama zbog odlika terena dobiva potpuno novu važnost u odnosu prema ostalim operacijama.

29 Primjerice, HMMWV (engl. *High Mobility Multipurpose Wheeled Vehicle*) ili M-RAP (engl. *Mine Resistant Ambush Protected*).

različite vrste desanta, a uz dodavanje helikoptera kao sredstva prijevoza, koje je visoko učinkovito i u planinskim područjima, ova bi postrojba bila visoko mobilna i lako razmjestiva po čitavom području RH. Ustroj bi mogao odražavati ustroj američkih bojni lakog pješastva, padobranskih bojni, pa čak i rendžera, gdje se nedostatak vatrene moći s vozila nadomješta većom količinom prijenosnog skupnog naoružanja. Od rendžera bi se mogao u velikoj mjeri preuzeti taktički priručnik te dijelovi obuke, a u budućnosti, ovisno o zahtjevima, možda i preslikati cjelokupne sposobnosti.³⁰ Ovakvo, srednje rješenje poboljšava omjer uloženoga i dobivenog jer OSRH dobiva više sposobnosti u jednoj postrojbi. Međutim, to je poboljšanje omjera na štetu kvalitete u provedbi operacija u planinskim područjima.³¹

Moguće je rješenje i preustroj jedne postojeće bojne u specijaliziranu bojnu planinskog pješastva.³² Obuka specijaliziranog planinskog pješastva dugotrajna je i zahtjevna te je stoga logičnije da to bude specijalizirana bojna planinskog pješastva.³³ Usto, operacije u planinskim područjima zahtijevaju posebnu opremu.³⁴ Međutim, prednost je to, a i povijesno je dokazano, kako se bojna planinskog pješastva može uspješno uporabiti i na drugim terenima, što se posebno odnosi na brdoviti teren, pa čak i kao postrojbu lakog pješastva, dok obrnuto to najčešće nije moguće. Stoga bi ovaj

30 Misli se na *Ranger Handbook* dostupan na: https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/pdf/web/ARN3039_TC%203-21x76%20FINAL%20WEB.pdf (pristupljeno: 17. prosinca 2021.), a pod obukom misli se na dijelove Ranger School te dostupne dijelove iz selekcije i obuke 75. rendžerske pukovnije. Iako su navedene postrojbe specijalnih snaga s proširenim djelokrugom zadaća, ustroj im je i dalje u velikoj mjeri kao ustroj lakog pješastva. Više dostupno na: <https://www.army.mil/ranger/> (pristupljeno: 17. prosinca 2021.).

31 Kao nadogradnja ovoga, potencijalno rješenje može biti osnivanje nove, treće brigade lakog pješastva koja bi u sebi objedinila razne specijalnosti lakog pješastva, među ostalim i planinsku.

32 Zbog razmještaja (Gospić) i opreme koju imaju (vozila M-RAP, M-ATV), kao optimalan izbor za preustroj nameće se Bojna Vukovi.

33 O dugotrajnosti obuke i mogućim načinima rješavanja navedenog problema, vidi više u Šubat, R. i Semren, S. 2020. Planinsko ratovanje: Pojam, povijesni pregled, definicija i terminologija. Strategos. Vol 4. No. 2.

34 Pri operacijama u planinama za potporu se koristi specijalizirano topničko naoružanje, a za logističku potporu mogu se uporabljivati i tovarne životinje. To su samo neke od specifičnosti koje diktiraju ustroj i razinu organizacije planinske postrojbe.

izgledom najskuplji model razvoja sposobnosti na kraju lako mogao postati i najisplativiji pa bi upravo zato bio ideal kojem bi OSRH trebao težiti. Ne treba zanemariti ni činjenicu kako bi stvaranje bojne planinskog pješništva podiglo ugled OSRH-a u međunarodnim očima kao i u očima pripadnika te elitne postrojbe i pripadnika OSRH-a općenito.

Iz svega proizlazi da su moguća rješenja raznolika te je za odabir optimalnog potrebna temeljita studija koja bi obuhvatila sve današnje zahtjeve, od sigurnosnog okruženja, aktualnih događaja, preko povijesti, geografije, strateških i operativnih implikacija kao i zahtjeve naših saveznika. Ključno je samo da se razvije sposobnost operacija u planinskim područjima, koja će odgovarati zahtjevima RH te da joj se omogući daljnje unaprjeđenje i prilagodba.

Svakako, bilo kakav ustroj ili preustroj treba biti vođen doktrinom. Za razvoj doktrine operacija u planinskim područjima potrebnu ekspertizu može pružiti centar izvrsnosti s osobljem te s vlastitim doktrinarnim publikacijama koje se mogu usvojiti u onom obliku u kojem jesu ili prilagoditi potrebama OSRH-a.³⁵ Daljnja razrada doktrine na taktike i procedure omogućila bi konkretnu provedbu operacija kroz čiju bi se primjenu i sustav naučenih lekcija konstantno ažurirala i nadograđivala ta sposobnost.

Faktor koji bilo koju specijaliziranu postrojbu čini specijaliziranom je obuka. U prvoj fazi ustrojavanja temeljnu obuku pripadnika u vještinama pojedinca u planinskim područjima može provoditi ZSS jer, iako se specijalne operacije i konvencionalne operacije u planinskim područjima razlikuju u doktrinarnom smislu, u vještinama pojedinca nema većih razlika. Dio pripadnika svakako bi morao biti upućen u savezničke škole planinskog ratovanja. U njima bi se provodila i obuka instruktora³⁶ kako bi tu funkciju mogli preuzeti pripadnici imenovane postrojbe. Isto tako, obuka zapovjednika i prvih dočasnika provodila bi se u NATO centru izvrsnosti na čiju bi pomoć bila oslonjena i obuka postrojbe, barem u prvim fazama do stjecanja vlastite sposobnosti.

35 Kroz mobilne obučne timove, standardizaciju doktrine, taktika, tehnika i procedura, razne doktrinarnе publikacije te općenito specijalističku obuku unutar centra za minimalne troškove obuke.

36 Škola planinskog ratovanja u Sloveniji ili Austriji.

Izobrazba u međunarodnim okvirima te stjecanje ekspertize otvorile bi mogućnosti za druge oblike bilateralne suradnje i razmjenu iskustva. Veći broj obučenog osoblja i stjecanje iskustva otvorilo bi vrata širenju angažmana OSRH-a unutar NATO centra i otvorilo nove mogućnosti suradnje, izobrazbe i razmjene iskustava.

Ne treba izostaviti ni Središte za razvoj vođa „Marko Babić“, čiji se sadržaj obuke u dobroj mjeri podudara s obukom lakog pješastva. Ta ekspertiza može biti uporabljena za stvaranje bojne lakog pješastva i obrnuto. Bojni planinskog pješastva dodala bi se sposobnost lakog pješastva, u što se također može uključiti i ZSS te bi to bila jedna inačica vojne pomoći.³⁷ Isto tako, obuka za operacije u planinskim područjima može se ukomponirati u obuku Središta za razvoj vođa kao posebna obuka pojedinca ili proširiti trenutni program obuke s više planinskog sadržaja, koji bi onda mogao poslužiti kao selekcija za ulazak u postrojbu planinskog pješastva. Na taj bi se način stvorio svojevrsni trokut međudjelovanja i podupiranja tri navedene postrojbe, dok bi pripadnici postrojbe planinskog pješastva bili bazen popune i za Središte za razvoj vođa „Marko Babić“ i za ZSS.

Za mjesto obuke bila bi vrlo pogodna vojarna „Josip Jović“ u Udbini. Lokalna geografija omogućuje operacije u planinskim područjima, a navedenu mogućnost dodatno pojačava blizina Velebita i ostalih planina Like. Zbog geografskih obilježja i blizine Dinare, pogodan bi bio i vojni poligon „Crvena zemlja“ iznad Knina. Vojni poligon „Eugen Kvaternik“ također je uporabljiv. Na ovim se poligonima može provoditi i obuka pojedinca i vježbe postrojbe te se održavati međunarodne vježbe. Poželjno je da se obuka provodi u svim dijelovima gorske Hrvatske, i u ljetnim i u zimskim razdobljima, s obzirom na specifičnosti obuke.

Nesumnjivo je da su planinsko i zimsko ratovanje slični i da se postrojbe planinskog pješastva obučavaju u kretanju i preživljavanju u snježnim uvjetima. Stoga bi OSRH stvaranjem postrojbe planinskog pješastva stvorio i razvio sposobnost provedbe operacija u ekstremno hladnim okružjima. Time bi OSRH-u bile otvorene nove mogućnosti međunarodne suradnje

37 Vojna pomoć (engl. *Military Assistance*) jedna je od tri temeljne zadaće specijalnih snaga, a predstavlja obuku i mentoriranje pješačke bojne.

i bilateralne i u okvirima NATO centra izvrsnosti zimskog ratovanja u Norveškoj. U tom bi smislu postrojba planinskog pješastva, koja može biti uporabljena i kao postrojba lakog pješastva i kao postrojba za zimsko ratovanje, efektivno dala OSRH-u ne jednu nego tri nove sposobnosti. No, od tih bi sposobnosti zbog zahtjevnosti prvenstvo svakako trebala imati provedba operacija u planinskim područjima jer se postrojbe planinskog pješastva mogu upotrijebiti u ekstremno hladnim uvjetima, dok obrnuto zbog geografskih specifičnosti nije moguće.

Od svega bi možda bilo najvažnije da bi se ovakvim proširenjem sposobnosti OSRH otvorio potpuno novom krugu ljudi. Takav širi bazen za popunu značio bi mogućnost prijma mlađih, motiviranijih ljudi, koji se žele razvijati u polju operacija u planinskim područjima. Time bi se i stvarala tradicija pozitivnog elitizma, osjećaja pripadnosti i uspjeha, čime bi izravno i neizravno rasla kvaliteta OSRH-a. Uz nedavne nestabilnosti u regiji, poglavito na Kosovu koja je država dominantno planinske geografije, a što vrijedi i za BiH, RH bi potencijalnim stvaranjem postrojbe planinskog pješastva ne samo podigla vlastitu sigurnost, već zasigurno utvrdila poziciju regionalne sile i povećala sposobnost za održavanjem mira u regiji.

NATO savez konstantno procjenjuje buduća borbena okružja. Kroz SFA i FFAO³⁸ identificirano je kako će se budući sukobi odvijati zbog vode i pristupa materijalima važnim za tehnološki razvoj. NATO savez stoga mora biti spreman provoditi operacije u specifičnim okruženjima koja uključuju i planinska područja³⁹ (Zupančič, 2015). U tom kontekstu, jačanjem sposobnosti provedbe operacija u planinskim područjima definitivno bi jačala i uloga i ugled OSRH-a unutar NATO saveza. Dobrobit stvaranja ovakve postrojbe ne bi bila ograničena samo na prvu i drugu od tri misije OSRH-a. Postrojba planinskog pješastva mogla bi pružati pomoć civilnim institucijama u situacijama traganja i spašavanja u planinskim područjima RH, a i u nadzoru granice s obzirom na to da je veliki dio granice RH upravo u planinskom

38 *Strategic Foresight Analysis i Framework for Future Alliance Operations* dokumenti su koji su dizajnirani kako bi poboljšali dugoročnu perspektivu saveza o budućem sigurnosnom okruženju te poduprli i informirali NATO proces obrambenog planiranja (NATO SFA, 2017).

39 Planinska područja iznimno su bogata pitkom vodom i mineralima.

području. Nažalost, potaknuto recentnim događajima, zbog vještina potrebnih u traganju i spašavanju te alpinizmu, postrojba specijalizirana za planinsko ratovanje mogla bi pridonijeti i u situacijama katastrofalnih potresa na što RH kao država sa sustavom upravljanja krizama treba biti spremna. Uzevši u obzir sve navedeno, specijalizirana postrojba planinskog pješastva bila bi strateški važna za RH.

Zaključak

Za održavanje sigurnosti države ključna je izgradnja sposobnosti OSRH-a koje omogućuju odgovor na trenutne i buduće prijetnje. Međutim, 21 % područja RH planinsko je područje na kojem bi, uzimajući u obzir opremu i obuku kakvu hrvatska kopnena vojska ima, provedba operacija bila iznimno ograničena, ako ne i nemoguća. Iako RH svojom geografijom nije pretežito planinska država poput spomenutih država iz okruženja i šire, koje imaju postrojbe planinskog pješastva, sposobnost provedbe operacija u planinskim područjima itekako joj je potrebna. To podupiru strateška obilježja područja RH uvjetovana međupoložajem RH i BiH, trenutna zbivanja u regionalnom okruženju te povijesna zbivanja, posebno iskustvo Domovinskog rata na području RH.

Postoje brojne mogućnosti za izgradnju sposobnosti operacija u planinskim područjima, a svakako bi prvi korak trebalo biti ažuriranje i održavanje aktualnih strateških dokumenata koji trebaju voditi daljnji razvoj OSRH-a. Kao mogući izbori nameću se osnivanje škole provedbe operacija u planinskim područjima kao izgledno „najjeftinije“ rješenje, ustroj ili preustroj jedne postojeće bojne u bojnu lakog pješastva, koja bi se dodatno specijalizirala za operacije u planinskim područjima, te ustroj ili preustroj jedne postojeće bojne u bojnu planinskog pješastva. Posljednje je svakako izbor kojem bi OSRH kao ozbiljan sustav trebao težiti. Na taj bi način OSRH, kroz vrijeme i konstantna ulaganja, koja ne bi bila mala, dobio postrojbu koja održava i razvija potrebnu sposobnost provedbe operacija u planinskim područjima te pokreće i održava tradiciju elitnih postrojbi planinskog pješastva ostvarujući tako sve moguće prethodno opisane pozitivne učinke. Usto, OSRH bi s takvom postrojbom mogao razviti čak tri sposobnosti: sposobnost provedbe

operacija u planinskim područjima, ekstremno hladnim područjima te sposobnost provedbe operacija lakog pješništva.⁴⁰ Naravno, rješenja ima i više, a za izbor optimalnog potrebna je detaljna i kvalitetna studija.

Postrojba planinskog pješništva kao nositeljica sposobnosti provedbe operacija u planinskim područjima imala bi mnogo širi utjecaj od samog podizanja sigurnosti ispunjavanjem prve od tri misije OSRH-a. Rastom sposobnosti otvarale bi se, kroz suradnju s međunarodnim planinskim školama i spomenutim NATO centrom, brojne nove mogućnosti za suradnju, a i rastao bi ugled OSRH-a. Također, u kontekstu posljednjih događaja na Kosovu i u BiH, RH bi s ovakvom postrojbom davala još veći doprinos međunarodnoj i regionalnoj sigurnosti. Usto, postrojba bi mogla davati potporu civilnim institucijama kroz, primjerice, traganje i spašavanje na planinskom području. Uzimajući u obzir sve navedeno, ovakva bi postrojba bila od strateške važnosti za RH.

Literatura

Berljak, D. (1996) Planinska satnija „Velebit“. *Hrvatski planinar*. Vol. 88. Br. 6. 161–167.

Clarke, E. (2012) *Enhancing the US Special Operations Mountaineering Program*. Diplomski rad. Naval Post Graduate School, Monterrey, California. 20.

ATP 3-21.11 Stryker Brigade Combat team Infantry Rifle Company (2020) Department of the Army Headquarter. Washington D.C.

TC 3-21.76 Ranger Handbook (2017) Department of the Army Headquarters. Washington D.C.

Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2018 (2018) Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. Zagreb. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2018/sljh2018.pdf (pristupljeno:17. prosinca 2021.).

Dubravica, B., Rakić, R. (2009) *Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu 1991-1995*. HVU. Zagreb.

40 Tu bi pripadale i operacije u brdovitim područjima.

Hernaus, T. (2009) *Organizacijski dizajn*, EFZG – serija članaka u nastajanju, članak broj 09-08.

Zakon o obrani. NN 73/13, 75/15, 27/16, 110/17, 30/18.

Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske. NN 73/2017.

Surovost Velebita – sjećanja sudionika (2018) *Hrvatski vojnik*. Br. 543. 14–16. Dostupno na: <https://hrvatski-vojn timer.hr/prelistaj-online/casopis/18078/> (pristupljeno: 17. prosinca 2021.).

Kates i Galbraith (2007) u Hernaus, T. (2009) *Organizacijski dizajn*. EFZG – Serija članaka u nastajanju, članak broj 09-08.

Marijan, D. (2016) *Domovinski rat*. Despot infinitus. Zagreb.

Strategija Obrane Republike Hrvatske. NN 33/2002.

Dugoročni plan razvoja OS RH za razdoblje od 2015. do 2024. godine. NN 151/2014.

Strategic Foresight Analysis- Report. (2017) Allied Command Transformation. NATO.

AtrainP6 Mountain Warfare Education and Training (2018) NATO Standardization Office.

Puljizević L., (2020), *Borbe za prijevoj Ljubovo*, Hrvatski vojnik, br. 604. Dostupno na <https://hrvatski-vojn timer.hr/borbe-za-prijevoj-ljubovo/> (pristupljeno: 17. prosinca 2021.).

Safer, S. M. (2014) *The Alpini Effect: Why The US Army Should Train Units for Mountain Warfare*. Diplomski rad. School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College Fort Leavenworth, Kansas.

Šubat, R., Semren, S. (2020.) Planinsko ratovanje: Pojam, povijesni pregled, definicija i terminologija. *Strategos*. Vol 4. No. 2.

Strateški pregled obrane. NN 101/13.

Strateški pregled obrane. NN 43/18.

Zupančić, M. (2015) *Mountain Warfare in Future NATO Operations*. *Transformer*. Vol. 11. Br. 1. 7.

O planinama. (2021) Hrvatski planinarski savez. Dostupno na: <https://www.hps.hr/planinarstvo/osnove-planinarstva/o-planinama/> (pristupljeno 17. prosinca 2021.).

Consortium for Spatial Information. (2021) *Download Manager*. Dostupno na: <http://srtm.csi.cgiar.org/srtmdata/> (pristupljeno 17. prosinca 2021.).

The World Factbook. (2021) Central Intelligence Agency. Dostupno na: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/> (pristupljeno 17. prosinca 2021.).

European Pooling and Sharing Project for Mountain Training and Mountain Warfare. (2021) Dostupno na: <https://www.mti.bmlvs.gv.at/> (pristupljeno: 17. prosinca 2021.).

Mission and Vision. (2021.) NATO Mountain Warfare Centre of Excellence. Dostupno na: <https://www.mwcoe.org/> (pristupljeno 17. prosinca 2021.).

Strategic Foresight Analysis report. NATO Allied Command Transformation Strategic Foresight Work. (2017) Dostupno na: https://www.act.nato.int/images/stories/media/doclibrary/171004_sfa_2017_report_hr.pdf (pristupljeno: 17. prosinca 2021.).

Framework for Future Alliance Operations report. NATO Allied Command Transformation Strategic Foresight Work. (2018) Dostupno na: https://www.act.nato.int/images/stories/media/doclibrary/180514_ffao18.pdf, (pristupljeno: 17. prosinca 2021.).

United States Army Rangers. (2021) United States Army. Dostupno na: <https://www.army.mil/ranger/> (pristupljeno: 17. prosinca 2021.).

O autorima

RAFAEL ŠUBAT (subatrafael@gmail.com), magistar vojnog vođenja i upravljanja, zaposlenik je Ministarstva obrane Republike Hrvatske. Prediplomski i diplomski studij vojnog vođenja i upravljanja završio je kao najbolji polaznik naraštaja te je sudjelovao u međunarodnim aktivnostima i natjecanjima.

STIPO SEMREN (stipsem@yahoo.com), predavač je i načelnik Katedre upravljanja i vođenja Hrvatskog vojnog učilišta.